

Protestantska knjižna tradicija in normiranje slovenskega (govorjenega) jezika

HOTIMIR TIVADAR

*Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2,
SI 1000 Ljubljana, hotimir.tivadar@ff.uni-lj.si*

1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article

---

Protestantska tradicija, ki na Slovenskem predstavlja »živi« temelj knjižnega jezika, je slovenski govorni knjižni jezik ustvarila kot naravni konstrukt, ki sedaj z novimi tehnologijami in mediji (predvsem radiem in televizijo) živi povsem samosvoje življenje. V članku na novo opredelim odnos do knjižnosti in celotnega protestantskega izročila, obenem pa predstavim nujnost povezanosti pisnega jezika s standardizacijo sodobnega govornega jezika. Predvsem pa izpostavim samosvoj razvoj slovenskega knjižnega jezika, ki ni v celoti primerljiv niti z nam bližnjo češko jezikovno situacijo in jezikoslovjem, ki je imelo (pre)velik vpliv na slovenski prostor.

The Protestant literary tradition, which in Slovenia represents the “living” foundation of the literary language, created the Slovene spoken standard language as a natural construct, which now lives through new technologies and the media (mainly radio and television). In the article, we re-define the attitude towards the role of the literary language and the entire Protestant tradition, but at the same time present the necessity of connecting the written language with the standardization of the modern spoken language. Above all, we emphasize the development of Slovene literary language itself, which is not completely comparable with the close Czech language – in the past, Czech linguistics had (too) much of an influence on Slovenian linguistics.

Ključne besede: protestantizem, knjižni jezik, govorni jezik, norma, teorija knjižnega jezika

Key words: Protestantism, literary language, spoken language, norm, theory of the standard language

---

1 Uvod

Slovenske protestantske knjige z Dalmatinovo Biblijo kot vrhuncem slovenske knjižne tradicije 16. stoletja pomenijo začetek slovenske knjižne tradicije, obenem pa predstavljajo tudi temelj slovenskega jezika. Tudi v prihodnje bo predvsem pri normiranju govornega jezika potrebno ohranjati vez s to pisno komponento knjižnojehovne norme, ki na Slovenskem še vedno deluje (narodno)združevalno. V sodobnem jezikoslovju je razpravljanje o normiranju govornega knjižnega jezika še vedno sorazmerno redko. Govorni jezik namreč v 3. tisočletju pomeni, da bi morali »/z/ veliko pretanjenostjo /.../ loviti krhko ravnotežje med svojim

znanstvenim sistemom in razvojem živega govora, hkrati pa ne popuščati pritiskom neznanja in 'teorije spontanosti' (Šeruga Prek, Antončič 2003: 12, Tivadar 2010b). Ta precej oster uvod v Slovensko zbornu izreko (2003) je bil v času nastanka, ko je bil normirani in lektorirani jezik na radiu in televiziji še prevladujoč, pogosto razumljen kot preoster (prim. Tivadar 2010b, 2012). V slovenskem jezikoslovju, ki se je naslanjalo tudi na češko jezikoslovno misel (prim. Vodušek 1933, 1958), se je tudi zaradi manj trdne slovenske pravorečne tradicije pogosto pretirano izpostavljalo različnost med knjižnim, tj. pretežno pisnim jezikom, in živo govorico, tj. občevalnim oz. splošno-/knjižnopogovornim jezikom (Vodušek, Toporišič). Slovenska jezikoslovna normativna misel je bila pogosto nekritično usmerjena v iskanje podobnosti med češkim in slovenskim jezikom (prim. Urbančič 1987).¹ Ta češko-slovenska usmeritev je razumljiva, saj se je teorija knjižnega jezika razvijala prav na Češkem, tj. v slovanskem prostoru, s katerim so imeli Slovenci od nekdanj zelo tesne kulturne stike (če omenimo samo Levstika in Olomuc in Murka ter Plečnika in Prago). Zato tudi ni naključje, da normiranje slovenskega govornega knjižnega jezika na osnovi Voduškovega centralnega občevalnega jezika narodovega središča Ljubljane, ki je »živa osnova« knjižnega jezika (Vodušek 1958/59: 193–200), zelo spominja na osrednječeško »obecno češtino« s središčem v Pragi. Tudi Toporišičev splošni pogovorni jezik je bil osredotočen na osrednjeslovensko normo in Ljubljano kot središče (Toporišič sicer čeških jezikoslovcev eksplicitno ne navaja). Toda obstaja precej pomembnih ločnic med češko in slovensko jezikovno tradicijo, ki imata svoje temelje v protestantskem gibanju (husitstvo na Češkem in Trubarjev protestantizem na Slovenskem). S stališča razvoja knjižnega jezika je temeljna razlika prav v razvoju obeh kulturno zelo močnih protestantskih gibanj – češke reformacije pod vodstvom Jana Husa in slovenskega Trubarjevega protestantizma: v razširjenosti tiska in kontinuiteti razvoja enotnega knjižnega jezika (več glej v Tivadar 2011, Jesenšek 2010).

2 Različen knjižnojezikovni razvoj slovenskega in češkega knjižnega jezika

Le izreka 16. stoletja more biti podlaga našemu pravopisu in meja, čez katero ne smemo, ako se nočemo izgubiti v samovoljno prenavljanje /.../ (cit. po Škrabec 1994 (JD 2): 118)

V slovenskem jezikoslovju je bilo torej pogosto z gledovanje po češki jezikoslovni šoli, kar pa predvsem za normiranje govornega jezika ni ustrezno. Iz pogostih stikov in občasno tudi skupni jezikovno-zgodovinski poti slovenskega in češkega jezika ne moremo preprosto sklepati, da imata slovenski in češki jezik skupno tudi knjižnojezikovno realnost. V tem poglavju utemeljujemo omenjeno trditev, ki v slovenskem jezikoslovju na ta način še ni bila obravnavana. Slavist Barnet (1977), ki ga povzemata Sgall in Hronek (1992: 10–26), namreč govori o podobni diglosiji knjižne in neknjižne slovenščine oz. češčine. Če primerjamo zgodovino češkega

¹ Izpostaviti pa moramo Urbančičevo zavezanost opisovalnemu jezikoslovju (strukturalizmu) in normiranju. Urbančič piše, da »jezikoslovje sme odobravati le take novosti in spremembe v knjižnem jeziku, ki izboljšujejo sporazumevanje ali pa so se spontano uveljavile v praksi« (Urbančič 1987: 23).

husitskega obdobja s slovenskim protestantizmom in Trubarjevimi knjigami ter z Dalmatinovo Biblijo (1584), ki je bila versko in tudi kulturno na obeh straneh brutalno prekinjena, je na prvi pogled situacija sicer podobna. Slovenski protestantizem (s protireformatorsko kontinuiteto) je imel v tistem času več kot polstoletno knjižno zgodovino (od 1550 do 1615). Temu je sledila prekinitev knjižnega razvoja protestantskih piscev (tj. produktivnega tiskanja novih knjig) in naslonitev knjižnojezikovnega razvoja na gorenjsko narečno podstavo, ki jo je utemeljil Kopitar v svoji slovnici (1808). Ta razvoj je na Slovenskem potekal spontano: od začetkov v 16. stoletju je bil knjižni jezik utemeljen na govoru središča, tj. Ljubljane, prav tako pa je tudi katoliška stran (škof Hren) dovolila uporabo protestantske biblije, s čimer je bila zagotovljena knjižna kontinuiteta.

Češki standardni jezik pa je imel že v začetku 15. stoletja v osebi in delu Jana Husa (1369–1415, zažgan 6. 7. 1415), ki je deloval na leta 1348 ustanovljeni Karlovi univerzi, pomembno tradicijo in razvito kulturo, vendar je bila ob odsotnosti množičnega medija – knjige – njegova splošna razširjenost bistveno šibkejša in se zato ni tako ustalila (Tivadar 2011). Husitska tradicija je bila dokončno prekinjena po bitki na Beli gori (Bílá hora, 1620), ko so husite premagali Habsburžani. Rekatolizacija je bila dokaj hitra in uspešna, po umoru Albrehta z Valštajna (Valdštejn, Wallenstein) in koncu 30-letne vojne (1648) pa je bila večina lastnine v tujih rokah – število češko zavednih plemičev je še naprej padalo (Čornej 1992). Jezikovno se začne razvijati t. i. *ljudski jezik*, danes obecná čeština. »Obecná čeština« se je vse do Dobrovskega, Jungmanna ter kasneje Havránska razvijala vzporedno, svoj razcvet je doživela v baroku (Stich 1991). Knjižna norma se je z Dobrovskim in Jungmanom pod vplivom romantičnih idej naslonila na staro husitsko tradicijo, ki je živela le med plemstvom in v knjigah, ne pa med ljudmi. V sodobnem smislu rabe jezika je pogosto delovala kot konstrukt, odtujen od vsakdanje rabe (Stich 1991).² Vsekakor je stara knjižnost pri Dobrovskem in Jungmannu, ki sta se navezovala na staro »obrozensko« tradicijo (Vidovič Muha 1998a, b), in kasneje pri Havránsku zadovoljevala knjižnemu jeziku v pomembni, takrat bistveni lastnosti knjižnosti – načelu elitnosti oz. prestižnosti (Nebeská 1996: 27).

Na slovenski strani pa je v 17. in 18. stoletju prišlo do spremembe govora Ljubljane (več o zgodovinskem razvoju knjižnega jezika v Orožen 1996), osnove knjižnega jezika, kar se je odražalo tudi v novejših knjigah – osrednjeslovenski prostor s središčem Ljubljano se je čedalje bolj premikal severneje proti gorenjski osnovi, to pa je pomenilo spremembe predvsem v samoglasniškem sistemu (moderna vokalna redukcija) in izgovoru *-l* (Trubar je v *Abecedariumu* 1550 ob pravorečnih načelih na začetku knjige poudaril, da se »L debellu /.../ navadite izreči« (Trubar 2002: 285)), kar določene težave povzroča še danes (predvsem v položaju za samoglasnikom in pred nezvočniki pri vršilcih dejanja in izpeljankah, npr. *igralka, igralkin* – ustrezen izgovor [igraŭka, igraŭkin]). V 17. in 18. stoletju se sicer slovenski jezik ni uveljavil v javno-formalnem položaju, ampak je bil v veliki

² Govorjeni izraz (*zvuková výstavba*) na prelomu tisočletja v čeških medijih je zelo negotov (*rozkolísany*) in raznolik. Na eni strani slišimo zelo kultivirane prispevke tako z vsebinskega kot izraznega stališča, po drugi strani pa je veliko tudi dikcije nizkega stila (nižji pogovorni jezik) in stereotipov. Aleksandr Stich je v *Literárních novinách* (20, 1993) dejal, da je govor v čeških medijih reven, »beraški« (Bartošek 1997: 53).

meri potisnjen v manj pomembne govorne položaje (knjižni jezik) in zasebno rabo (narečje), predvsem pa je bila v 18. stoletju »tendencia pokrajinskih različic knjižnega jezika«, besedila so se prilagajala »neizobraženemu naslovniku in njegovemu govoru kot edinemu kodu, ki ga je obvladala« (več v Stabej 2010: 32–33). Kljub kasnejšim zahtevnejšim besedilom, npr. prvi katoliški prevod svetega pisma, pa je knjižni jezik ostajal sredstvo za sporazumevanje s tistimi, ki drugega jezikovnega koda niso znali, kar je bila večina takratnega prebivalstva Slovenije.

Prekinitev s protestantsko tradicijo na Slovenskem tako duhovno (čim širši krog bralcev) kot tudi besedilno torej ni bila popolna, saj je bila utemeljena z veliko knjigami: od Abecednika (1550, 1555), Biblije (1584) do Bohoričeve slovnice (1584), ki so jim sledili ponatisi (npr. Hipolitova priredba Bohoričeve slovnice 1715) in dokončna uveljavitev te norme v Kopitarjevi slovnici (1808), kar s Škrabčevim načelom – vrnitev do protestantskega jezika in ne čez – dokončno utrjuje kontinuiteto protestantskega izročila. Češki jezik pa je dejansko imel (in še ima) diglosijo med »starim« knjižnim jezikom (na husitskih temeljih) in splošno govorjeno občo češčino (obecná čeština), ki pa se v pisni obliki in v sodobnem pojmovanju knjižnega jezika (še) ni povsem uveljavila (Vidovič Muha 1998a, Palková 1997). V slovenščini se je misel o splošno sprejetem občevalnem jeziku (Vodušek) oz. splošnem/knjižnem pogovornem jeziku (Toporišič) začela razvijati šele proti koncu 20. stoletja, in sicer pravzaprav iz »knjižnega« jezika kot zasebnega jezika intelektualcev (Toporišič 2000: 16). Do danes je na Slovenskem ostal zelo močan vpliv različnih narečij ob knjižnem jeziku – medsebojno vplivanje individualnega (narečnega) izraza in splošnega (knjižnega) izraza. Na Slovenskem torej danes nimamo »češke« dihotomije med neknjižnim splošnim jezikom (obča češčina), ki se predvsem govori, in knjižnim jezikom. Knjiga kot medij (Tivadar 2010a) je v slovenskem primeru preprečila popolno prekinitev tradicije kultiviranega standardnega jezika, ki mu v slovenskem jezikoslovju zato upravičeno pravimo »knjižni« jezik, čeprav ga tudi govorimo.

2.1 Pisnost kot eden od kriterijev norme knjižnega jezika

V začetku 30. let je praška funkcijska lingvistika nastopila s premišljenim programom skrbi za knjižni jezik, katerega cilj je bil knjižni jezik približati sočasni rabi (uzusu). /.../ Pojem jezikovna norma je bil v češki teoriji jezikovne kulture nekaj desetletij ključni pojem. (Nebeská 1996: 7)

Vzrok za nastop te praške knjižnojezikovne teorije (programa) je bila odtujenost takratnega češkega knjižnega jezika od rabe – osnova novodobne knjižne češčine je bil knjižni jezik iz humanističnega (husitskega) obdobja, ki ni bil uveljavljen v splošni rabi, kjer je prevladovala, vsaj v središču Prage, obča češčina. Vzrok odtujenosti je bil tudi v nespontanosti in prevelikem načrtovanju uporabe jezika (Nebeská 1996: 12), k čemur so češke jezikoslovce silile prej opisane okoliščine in nerazširjenost (starega) knjižnega izraza. V sodobnem češkem jezikoslovju je zato pomembna smer jezikoslovcev ostro nasprotovala aktualnemu normiranju knjižnega jezika in poskušala (in še poskuša) uveljavljati občo češčino (Čermák 1996, Sgall-Hronek 1992, Stary 1994). Ti jezikoslovci delujejo kot opozicija (pretirani) skrbi za knjižni jezik, ki izhaja tudi iz te zgodovinske jezikoslovne odločitve za oddaljeno knjižno

osnovo. Vzrok za odtujenost češkega knjižnega jezika v začetku 20. stoletja je bila tudi nerazširjenost knjig in posledično jezika med češkim »ljudstvom«, saj je bilo husitsko gibanje najplodovitejše pred izumom tiska. Starejša tradicija se v tem primeru ni izkazala kot prednost pri razvoju knjižnega jezika. Prav na osnovi češkega normiranja vidimo, kako pomembna je pisna tiskana knjižna tradicija.

3 Pomen knjižnosti v slovenskem knjižnem jeziku³

Slovenska jezikovna tradicija je torej precej drugačna kot češka. Predvsem je pomembno izpostaviti nesporno dejstvo, da pisnost kot zelo pomemben kriterij standardizacije jezikovnega izraza zaradi knjižne tradicije opredeljuje slovenski knjižni jezik. Z digitalizacijo in s spremembo javnega diskurza se sicer pisnost vse bolj navezuje tudi na »neknjižne« zvrsti, na nestandardni jezik. Prav tako postaja javno čedalje bolj »podobno« zasebnemu. Vendar je še posebej v po številu govorcev in ustvarjalcev majhnem kulturnem prostoru pomembnejša prisotnost enotnega jezikovnega izraza, ki bi bil široko sprejemljiv in dosegljiv kar najširšemu delu neke (narodne oz. državne) skupnosti (Tivadar 2018). Tudi standardizacija slovenskega jezika je bila kljub določenim zgodovinskim »zastranitvam« (pokrajinske knjižne variante v 18. in 19. stoletju) ves čas usmerjena v enotni, splošno sprejemljiv knjižni jezik:

/1/z intelektualiziranega živega jezika nastali slovenski knjižni jezik je tako postal /protestantski knjižni jezik/ tudi temeljna orientacijska točka kasnejših iskanj poti iz različnih zastranitvev. (Vidovič Muha 2003: 42)

Verjetno ni treba posebej poudarjati, da je govorni jezik primarni jezikovni izraz – človek najprej spregovori, šele nato piše (o tem že Rupel 1946: 3). Normativne težave pa nastopijo pri govornem jeziku v javnosti – načeloma velja pravilo, da se v javnem in uradnem položaju uporablja knjižni jezik, ki ima tudi združevalni in reprezentativni značaj, v praški teoriji knjižnega jezika tudi prestižnost. V slovenskem jeziku in tudi v mnogih drugih jezikih sta pisni in govorni jezik v javnosti od vsega začetka in skozi vso zgodovino oblikovanja skupnega jezika tesno povezana z narodovo identiteto, ki so jo (intuitivno) pri nas začeli ustvarjati že protestantski pisci. Pri tem je bil poleg jezikovnozdrževalne vloge nastajajočih verskih knjig v ospredju oznanjevalni (verski) vidik, saj so v skladu s humanistično tradicijo želeli jezik svetega pisma približati ljudem. Kot nastajajoča verska skupnost so želeli zajeti čim širši krog ljudi. Zaradi široke splošne rabe protestantskih knjig, dosti širše kot na Češkem, je bila prestižnost tudi bistveno manj pomembna. Slovenski protestanti so kljub uničenju precejšnjega dela njihove kulture s knjigami vred ohranjali stik s slovenskim prostorom in tudi tako »izsilili« priznanje, uporabo nekaterih protestantskih spisov v katoliški cerkvi, predvsem Dalmatinove Biblije za duhovniško rabo (odobreno 1602–1621) na pobudo škofa Hrena (Grdina 1996: 103–106; Gafenauer 1973: 124). Škof Hren je v slovenski zgodovini pogosto opredeljen kot negativna oseba, saj je po splošno razširjenih

³ O regionalni opredelitvi slovenskega knjižnega jezika in njegovem razvoju več v Orožen (1996).

priročnikih (slovnica) čas njegovega delovanja opredeljen kot *Katoliško obdobje (Zastoj in rokopisnost (1615–1670; glej Toporišič 1991: 687; prim. Tivadar 2011))*. V novejših raziskavah pa ga imenujejo tudi »kranjski apostol«, ki se je zavedal pomena »našega slovenskega jezika« ter »našega slovenskega naroda« (ZCS 1991: 133, 134; Grdina 1996: 105–107; Tivadar 2011).⁴ Na Slovenskem torej ni bilo prepada med »visokim«, cerkvenim, in »nizkim« ljudskim jezikom, ampak se je ta enotna tradicija nadaljevala tudi v času rekatolizacije. »Zdravo jedro kultiviranosti« slovenskega jezika se je namreč oblikovalo s prevodom celotne Biblije (Vidovič Muha 2003: 42). Tudi Kopitar poudarja, da se jezik Trubarja in slovenskih protestantov ni »do naših dni« nič spremenil (Kopitar 1808: 158). Paternu izpostavlja popolnost knjižnega jezika protestantov znotraj cerkvene književnosti, ki je bil podlaga kasnejšemu dokončnemu kultiviranju slovenskega jezika: »Prešeren je torej lahko gradil na razmeroma utrjeni tradiciji knjižnega jezika in na njegovi odprtosti tako k živemu ljudskemu jeziku kot k umetnostnemu, literarnemu kultiviranju« (Paternu 1986: 68). In to navezanost na protestantsko izročilo sta s Čopom uresničevala tudi pri črkopisni vojni (Paternu 1986: 69). Zato pisnost, ki pogojuje knjižnost, tj. združevalni standardizirani jezikovni izraz, v slovenskem jeziku pomeni naravni konstrukt, iz katerega izhaja tudi javni govor.

3.1 Slovenski knjižni jezik kot zaviralec razvoja slovenskega jezika?

Knjižni jezik je bil v slovenskem jezikoslovju 20. stoletja pogosto pojmovan kot kriterij, ki ovira razvoj sodobnega jezika, verjetno tudi pod vplivom češke jezikoslovne misli (Vodušek 1933, 1958/59; Gorjanc, Krek, Popič 2015) in anglosaksonskega sveta (Skubic 2005).

V tujejezikoslovnem (češkem) okviru moramo razumeti tudi naslednje Toporišičeve besede:

Slovenski knjižnopogovorni jezik je za zborni jezik tudi nekaka pripravljavnica (preparandij), ki jezikovna sredstva zemljepisnih narečij in pokrajinskih pogovornih jezikov nekako normalno vodi k vlogam zbornega jezika. To ne velja le za besedje (zlasti tudi za del tistega besedja, ki ga je v nezbornost potisnil naš stoletni purizem) in za oblikoslovje, ampak v precejšnji meri tudi za njegovo glasovje in za naglas. Tako omogoča stalno oživljanje strukture zbornega jezika in jo brani okostenevanja ter prevelike razdalje od živega vsakdanjega jezika (kar je prinesla zlasti druga polovica 19. stoletja). (Toporišič 2004: 14)

Podčrtane Toporišičeve misli opredeljujejo knjižni jezik kot nekaj, kar se oddaljuje oz., kar je še huje, je oddaljeno od živega govora, čeprav je še v 19. stoletju bila osnovna intenca sporazumevanje. V tem Toporišičevem strahu pred pretirano okostenelim knjižnim jezikom je izražena češka jezikoslovna misel, ki je s

⁴ Grdina osvetljuje njegovo vlogo kot reformatorja, obenem pa poudarja tudi duhovno ozadje takratnega časa, ko ni šlo le za nasilniško obrambo »starega in preživelega«, ampak tudi duhovno nevarnost protestantom, ki so jim jo kot konkurenčna reformacija »s času primernimi in učinkovitimi sredstvi« predstavljali predvsem jezuiti, kar je »vsaj instiktivno čutil« tudi Trubar (1999: 104–107). Vseeno pa je bilo z uvrstitvijo knjig Primoža Trubarja na vatikanski indeks prepovedanih knjig v času rekatolizacije mnogo knjig uničenih (komentar I. Grdine k izdaji Trubarjevih del, Trubar 2002: 7–8).

teorijo knjižnega jezika v začetku 20. stoletja in Bohuslavom Havrankom sredi 20. stoletja želela zmanjšati prepad med knjižnim jezikom in »občno češčino«. Takega prepada, kot sem že navedel, na Slovenskem ni bilo. Normativnost je bila sicer (praktično vse do 90-ih let 20. stoletja) v slovenskem jezik(oslovju)u dolgo časa v smislu ohranjanja jezika, odstranjevanja tujk, borbe proti tujcem (slovenska geografska pogojenost in politična ter s tem tudi v precejšnji meri kulturna nesamostojnost) in s tem tudi uveljavljanja ter ohranjanja slovenskega jezika; tako je prišel do izraza »zmerni purizem«⁵ oz. do pozitivnega obravnavanja purizma.⁶ Iz narodnoobrambne države verjetno izvira tudi slovenska navezanost na knjigo, s tem tudi na termin knjižni jezik – knjižni jezik, njegova zborna izreka je namreč konstituirala slovenski maloštevilni in narečno zelo razslojeni narod. Rupel (1946: 4) pravi: »Enotna, najskrbnejša in najplemenitejša oblika govorenega knjižnega jezika se imenuje *knjižna ali zborna izreka*. Potreba po taki izreki je tem večja, čim kulturnejši je narod in čim bolj zgodovinski je njegov pravopis.«⁷ Kanadski slavist Thomas, avtor knjige *Linguistic purism* (1991), pa ugotavlja, da so puristične značilnosti prisotne v vsakem kultiviranju jezika in da je v določenih primerih t. i. purizem popolnoma legitimen in izgubi negativni predznak, kar navaja Iva Nebeská v svoji knjigi *Jazyk, norma, spisovnost*; Nebeská sicer kritizira vsakršno (puristično) poseganje v jezik (Nebeská 1996: 11).

3.2 (Ne)potrebnost slovenskega purizma

Slovenski knjižni jezik je v svoji zgodovini zaradi težnje po sporazumevanju kar najširšega dela narečno zelo razslojenega slovenskega prostora opravljal svojo vključevalno funkcijo – tako nacionalno (vključevanje vseh govorcev slovenščine, ki živijo in ustvarjajo predvsem na območju države Slovenije) kot socialno funkcijo (priučenje jezika v javnih, brezplačnih osnovnih in srednjih šolah na območju celotne Slovenije). Ugotovimo lahko, da je sodobna slovenska družba vse bolj socialno razslojena, kar se odraža npr. v (plačljivem) poučevanju javnega nastopanja, kar ni samo poučevanje jezika, ampak je učenje različnih retoričnih spretnosti (Tivadar 2016). Pretirana prestižnost, ki v zgodovinskem in tudi sedanjem razvoju še ni bila prevladujoča značilnost slovenskega knjižnega jezika, je gotovo zmotila tudi nekatere jezikoslovce, ki se zavzemajo za novo sodobno slovenščino (Gorjanc, Krek, Popič 2015); prizadevanje za sodobno slovenščino je značilno za konec 19. stoletja, ko se je enotni knjižni jezik šele oblikoval. Temeljna razlika jezikovne situacije danes, v primerjavi s tisto v 19. in 20. stoletju, ko je bil jezik namenjen tudi oblikovanju naroda in države, je predvsem v svobodi izražanja in vsaj deklarativni dostopnosti izobrazbe vsem slojem prebivalstva, ne glede na narodnost, spol, vero

⁵ O obravnavi purizma kot pretiranega in zmernega (pozitivnega) piše Kalin Golob (1996: 84); uporablja med drugimi tudi termin zmerni purizem.

⁶ Slovaški jezikoslovci delovanje Antona Breznika, vodilnega slovnikačarja začetka 20. stoletja, obravnavajo kot izrazito puristično (Pallay 2018: 141–152).

⁷ Termin zborna izreka je precej razširjen predvsem na šolah, če sodimo po knjigi pedagoga Dolgana *Govorno ustvarjanje* (1996: 71), kjer loči med knjižnim (pisnim) jezikom in »zbornim (govorjenim) jezikom«, vendar najdemo tudi rabo »knjižna ali zborna izreka« (Dolgan 1996: 70).

itd. Slovenska družba in jezik imata sedaj bolj ali manj celovito, splošnodostopno infrastrukturo – od vrtecev do univerz, policije, vlade, predsednika republike, vojske, parlamenta, sodišč do Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Po ustavi so zagotovljene temeljne človekove pravice z izobraževanjem na čelu. Korenito (interventno) spreminjanje jezika je zaradi razvitosti omenjenih institucij nepotrebno, dokler je zagotovljena možnost izražanja v slovenskem jeziku.⁸

4 Večvariantnost v slovenskem knjižnem jeziku na protestantskih temeljih

Slovinci smo ponosni na svojo historično pisavo, ker čutimo v njej, vkljub precejšnjim nedoslednostim, historično kontinuiteto naše kulture od začetnikov naše literature Trubarja in Dalmatina čez Vodnika, Prešerna, Levstika in Cankarja do današnjih dni. (Vodušek 1958–59: 193)⁹

Pisni knjižni jezik se je na Slovenskem dokončno poenotil v 2. polovici 19. stoletja, kar je lepo vidno ob primerjavi Prešernovih poezij – kranjske variante iz leta 1846 in Levstikove novoslovenske izdaje leta 1866 (Jesenšek 2018: 55). Z zaključkom standardizacije knjižnih jezikov in njihovo večjo vlogo za določeno skupnost je v 30-ih letih 20. stoletja postajalo vse pomembnejše razmerje med knjižnim, tj. javnim, in neknjižnim jezikom. V tem času se je na Slovenskem odvijala še zaključna faza poenotenja slovenskega jezika z vključevanjem prekmurskega dela Slovenije tudi na jezikovnem področju. Po letu 1919 so namreč nekateri protestantski in tudi katoliški pisci še želeli pisati v prekmurskem knjižnem jeziku. Z uvajanjem slovenskega oz. jugoslovanskega sodstva, šolstva in priseljevanjem intelektualcev v Prekmurje ter modrostjo prekmurskih narodnih voditeljev je bil prekmurski jezik zelo spontano, lahko rečemo vzorno nekonfliktno nadomeščen s slovenskim knjižnim jezikom. V javnem in poljavnem položaju se je sicer prekmurski jezik še govoril, pisal in se še piše ter govori. Prekmursko problematiko omenjamo predvsem kot ponazoritev dolgotrajne pokrajinske delitve majhnega slovenskega ozemlja. Jesenšek (2018: 55) zato izpostavi:

/O/srednjeslovenska kranjska knjižna tradicija je nekritično postala sopomenka za slovenski knjižni jezik, vzhodnoslovenska vzhodnoštajerska različica je bila »prepoznana« za jezikovni partikularizem (Toporišič 1992: 76), prekmurski knjižni jezik 18. stoletja pa je bil v osredju neznan in povsod spregledan. /.../ Vodilni slovenski slovnicaar na začetku 20. stoletja ni

---

⁸ Kot nakazuje omenjeni »retorični« članek (Tivadar 2016), je splošna dostopnost in socialna pravičnost do določene mere le navidezna, zato so tudi »revolucionarna« delovanja v jeziku npr. zaradi pretirane prestižnosti do neke mere razumljiva. Toda tudi usmerjenost v jezikovno digitalizacijo, ki zahteva sodobno tehnično opremljenost, bo zahtevala še več previdnosti prav zaradi socialnih razlik med uporabniki slovenskega jezika, o čemer pa se dosti ne razpravlja. Že različna opremljenost s tehničnimi sredstvi (od internetnih povezav do aparatov) v slovenski družbi namreč lahko naredi veliko diferenciacijo med jezikovnimi uporabniki.

⁹ Pri tem Voduškovem citatu v članku o izreki in historični pisavi (1958–59) je paradoksalno njegovo zavzemanje za govorjeni jezik (občevalni jezik) na osnovi osrednjeslovenskega govora, verjetno zaradi subjektivnega pogleda na jezik in češkega zgleada.

upošteval prekmurskega knjižnega jezika /.../, ampak je enotni knjižni jezik prepoznal le kot »kompromis« med kranjščino, koroščino in štajersčino ter zavrnitvijo ilirščine.

Večvariantnost slovenskega knjižnega razvoja vse do 20. stoletja in opredelitev osrednjeslovenske knjižne tradicije kot ene od variant knjižnega jezika nikakor ne zmanjšuje pomena Ljubljane kot najvplivnejšega jezikovno-kulturnega območja nekoč in danes. Toda nujno je vključevati knjigo, tj. pisni jezik (Tivadar 2010a), ki je bil v slovenskem primeru vedno vključen. Že v razpravah o parlamentarnem jeziku so se zavedali, da je treba najti skupno, »jedno narečje za celo Slovenijo«, vendar mora vsak malo odstopiti od svojega narečja in govoriti tako, kot je v knjigah zapisano in kar so celo prosti kmetje na Koroškem in Štajerskem sprejeli:

Sme se torej terditi, da je zdajšnji književni jezik na Koroškem in Štirnem za prostega kmeta, kakor za bolj olikane ne samo čisto umljiv, ampak tudi prijeten, kar se že iz tega spozná, da kamor v teh dveh deželah prideš in kogar v sedanjem književnem jeziku ogovoriš, se ti tudi s posebnim veseljem in neko vrojeno sposobnostjo odgovarja. (Novice 1861: 251)

Te publicistične trditve, usmerjene v splošno sprejemljivost knjižnega jezika, so bile namenjene opravičevanju načela »Govori, kakor pišeš!« in so bile nujno potrebne za jezikovno enotnost in združitev Slovencev (in Slovanov) tudi na političnem področju (Novice 1861: 251). Poleg tega pa izpostavljajo razumljivost slovenskega pisnega (protestantskega) jezika, ki je bil stična točka jezikovnega razvoja slovenskega jezika vse do danes in kot tak prevladujoči kriterij kodifikacije slovenskega govornega jezika.

5 Pomen pisnega jezika in črke kot določevalke izgovora danes

Že v Uvodu v SSKJ smiselno povezujejo Ljubljano kot središče in osnovo knjižnega jezika (Uvod v SSKJ 1970: § 8–9; Toporišič 2000: 12–13) in pisni jezik.¹⁰ To kaže na spetost pravorečja z zapisom, kar se je nadaljevalo tudi v Slovenskem pravopisu 2001. Predvsem pa se moramo zavedati govornih položajev in tem, ki zahtevajo knjižni jezik; primarni (tj. regionalni) govorjeni izraz, tj. govor Ljubljane, namreč v javnem govornem položaju pri uradnih, tj. informativnih oddajah (npr. TV Dnevnik) načeloma ni prevladujoč. Govorci se na vseslovenskih televizijah držijo pisnega jezika, saj večino besedil berejo s tv-bralnika (Tivadar 2012). Težaven pa je npr. izgovor prevzetih besed, kjer zaradi pregibanja pogosto izgovarjamo po črki in drugače od izvornega jezika. Pri tem ne smemo kršiti systemskega ustroja slovenskega zloga – Nezvočnik-Zvočnik-Samoglasnik-Zvočnik-Nezvočnik, kar upošteva tudi aktualna kodifikacija (glej Tabela 1). In govorec mora zaradi razumljivosti in tvorjenja zapletenejših (knjižnih) oblik narediti odklik od primarne zvočne podobe, pa če gre za narečni ali tujejezični izvor – besede mora prilagoditi glasoslovnemu sistemu sodobnega knjižnega jezika, ki ne pozna moderne vokalne redukcije (Tivadar 2011) in vrivanja polglasnika med zvočniške sklope, če le-ta ni

¹⁰ »Izgovor besed se ravna po pisavi, le da je treba upoštevati osnovna pravila v izgovoru v, zvočnikov in izglednih zvonečih soglasnikov ter o asimilacijah soglasnikov po zvonečnosti. /.../« (SSKJ 1970: XXIII–XXIV).

zapisan (*Dravelj* : *poln, favl* ipd.). V sodobnih medijskih besedilih namreč prihaja tudi do nepotrebne vrivanja polglasnika v povsem izgovorljive soglasniške sklope, kot jih ustrezno opredeljuje aktualni pravopis (glej 2. in 3. primer medijskih besedil v Tabeli 1).

Tabela 1: Primer izgovora fonema /l/ v sodobnih medijskih besedilih

	Oddaja	Govorec	Pravopis (www.fran.si)
1.	17. 2. 2019, 19.59, 24 ur (POP TV, šport; novinar)	3. mesto je osvojil Pjotr Žiła [žiwa]	ločevalno znamenje lahko že pri zapisu izpustimo, torej Žiła (§ 218), izgovor je l-jevski (§ 1078) – /l/ pred samoglasnikom v knjižnem jeziku ni izgovorjen dvoustnično
2.	12. 1. 2019, 19.45, Šport (TV Slovenija; voditeljica)	»popôln [popowɔn] preobrat Marcela Hirscherja«	popôln -a -o [ɔn] (slovar)
3.	12. 1. 2019, 19.45, Šport (TV Slovenija; novinar)	»za pôln [powɔn] preobrat«	pôln -a -o [ɔn] (slovar)

Še en primer necitatnega izgovora po zapisanih črkah: pri besedi *Washington* izgovarjamo a-jevsko prvi samoglasnik, kar predpisuje tudi pravopis v slovarskem delu: [vaš] (www.fran.si). Izgovor *-ton* v slovarskem delu ni opredeljen, ker je bilo pravopisecem logično, da se bere kot o, torej brez reduciranja. Kodifikacijo izgovora *-ton* potem najdemo v preglednicah znotraj Pravil (SP 2001: § 1100): *-on Jackson, Clinton* [džékson, klínton].¹¹

6 Sklep – slovenščina in njena knjižnost danes

V članku sem želel izpostaviti predvsem pozitiven pomen pisnega knjižnega jezika na oblikovanje jezikovnega standarda in samosvoj razvoj slovenske standardizacije. To se je v slovenskem prostoru predvsem v zadnjem stoletju pogosto pozabljalo, še posebej pri obravnavi govornega prenosnika. Govorjeni jezik je v slovenščini vezan na raznoliko regionalno poreklo govorcev še danes, ko ima velik vpliv tudi tuja (angleška) zvočna podoba. Zato je slovenski jezik v vsej svoji zgodovini iskal svoje temelje v pisni obliki, tudi abecedna oz. črkopisna vojna v 19. stoletju je imela za posledico spremembo slovenskega kranjskega jezika z novimi oblikami in dokončno vključitev še drugih delov Slovenije. Program Zedinjene Slovenije se je na jezikovnem področju postopoma uresničeval že od protestantskih knjig, ki so bile zaradi širjenja vere izrazito vključevalne, zato tudi v 19. stoletju v Novicah poudarjajo sorazmerno razumljivost knjižnega jezika tudi izven Kranjske (Novice 1861). Z vključitvijo novih oblik in zatonom nekranjskih knjižnojezikovnih variant, nazadnje prekmurskega knjižnega jezika po letu 1919, se je dokončno oblikoval skupni slovenski knjižni jezik. Pozabljanje zgodovinske tradicije različnih knjižnojezikovnih variant, na kar opozarja Jesenšek (2018: 54–55), tudi raznolike protestantske knjižne tradicije (prim. kranjski in prekmurski protestantski pisci), pa bo

¹¹ Citatnemu angleškemu izgovoru bi bil v slovenščini bližji polglasniški izgovor, vendar bi bilo potem sklanjanje ob izpadu polglasnika onemogočeno: [vášijntski] : [vášijntski].

imelo ob vse bolj centraliziranem gospodarsko-političnem razvoju Slovenije tudi širše negativne družbene razsežnosti v smer prevelike različnosti in neenotnosti. Slovenski knjižnojezikovni razvoj načeloma priznava variantnost in išče kompromisne rešitve znotraj jezika (prim. naglasne dvojnice števnikov 12–15, dvánajst in dvanájst, jakostno in tonemsko naglaševanje), ob tem pa je bil trdno povezan s pisno, tj. knjižno tradicijo. Izključevalna prestižnost na osnovi regionalnega osrednjeslovenskega govora, kot eden temeljnih kriterijev knjižnojezikovne norme, ravno zaradi vključevalnosti (geografske in tudi socialne) slovenskega knjižnega jezika skozi zgodovino ne bi smela biti pomemben kriterij pri slovenski kodifikaciji. Vendar ob splošni intenci po prestižu in vrhunski odličnosti za vsako ceno v večini družbenih dejavnosti (v športu, kulturi, znanosti, gospodarstvu (politiki?) ...) in nespoštovanju sočloveka, tj. sogovorca, je nevarnost po uveljavljanju prestiža in lastne moči velika. V primeru ideološke usmeritve jezikovnega razvoja v pretirano prestižnost se bo slovenski knjižni jezik odmaknil od svojega dosedanjega vključevalnega in nekonfliktnega razvoja.

LITERATURA

Jaroslav BARTOŠEK, 1997: Jazyk žurnalistiky. *Jazyk na přelomu tisícletí (František Daneš a kolektiv)*. Praha: Academia Praha. 42–67.

František ČERMÁK, 1996: Obecná a spisovná čeština: Poměr, funkce a metodologie. *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Ur. R. Šramel. Brno. (Sborník prací Pedagogické fakulty MU v Brně, Svazek 133). 14–18.

Petr ČORNEJ, 1992: *Vše podstatné z českých dějin*. Praha: Práh.

Marjan DOLGAN, 1996: *Govorno ustvarjanje*. Ljubljana: Rokus. 63–79.

Ivan GRAFENAUER, 1973: *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*. Celje: Mohorjeva družba (Mariborski tisk).

Igor GRDINA, 1999: *Od Brižinskih spomenikov do razsvetljenstva*. Maribor: Založba Obzorja.

Vojko GORJANC, Simon KREK, Damjan POPIČ, 2015: Med ideologijo knjižnega in standardnega jezika. *Slovar sodobne slovenščine: problemi in rešitve*. Ur. Vojko Gorjanc idr. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Marko JESENŠEK, 2010: Slovenski knjižni jezik med središčem in obrobjem – normativnost in/ali partikularizem. *Vloge središča: konvergenca regij in kultur*. Uredila Irena Novak Popov. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 21). 13–22.

– –, 2018: *Prekmurski knjižni jezik med knjižno normo in narečjem*. Maribor: Univerzitetna založba, Univerza v Mariboru. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 129).

NOVICE gospodarske, obertnijske in narodske. Tečaj 14, list 1 (1856)–tečaj 60, list 52 (1902). Ljubljana: J. Blaznikovi dediči, 1856–1902.

Martina OROŽEN, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: [Filozofska fakulteta].

Jozef PALLAY, 2017: Slovinsko-slovenské paralely jazykového purizmu v medzivojnovom období. *Sedemdeset let slovakistike v Ljubljani*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 141–152.

- Zdena PALKOVÁ, 1997: *Fonetika a fonologie češtiny: s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy.
- Boris PATERNU, 1986: Protestantizem in konstituiranje slovenske književnosti. *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*. Ur. Breda Pogorelec s sodelovanjem Jožeta Koruze. Ljubljana: [Filozofska fakulteta]. (Obdobja, 6). 53–74.
- Mirko RUPEL, 1946: *Slovensko pravorečje*. Ljubljana: DZS.
- Petr SGALL, Jiř HRONEK, 1992: *Čeština bez příkras*. Praha: H & H.
- Andrej SKUBIC, 2005: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- Marko STABEJ, 2010: *V družbi z jezikom*. Ljubljana: Trojina.
- Zdeněk STARY, 1994: *Ve jménu funkce a intervence*. Praha: Univerzita Karlova.
- Aleksandr STICH, 1991: O počátcích moderní spisovné češtiny. *Naša řeč* 74/2, 57–62.
- Cvetka ŠERUGA PREK, Emica ANTONČIČ, 2003: *Slovenska zborna izreka. Priročnik z vajami za javne govorce (knjiga in zvočna zgoščenka)*. Maribor: Aristej.
- Hotimir TIVADAR, 2003: Aktualna vprašanja slovenskega pravorečja. *Współczesna polska i słoweńska sytuacja językowa*. Ur. Stanisław Gajda, Ada Vidovič Muha. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej; [Ljubljana]: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. [281]–299.
- –, 2006: Slovenski medijski govor v 21. stoletju in pravorečje – RTV Slovenija vs. komercialne RTV-postaje. *Kapitoly s fonetiky a fonologie slovanských jazyků*. Praga: Filozofska fakulteta Karlove univerze. 209–226.
- –, 2010a: Slovenski jezik med knjigo in Ljubljano. *Vloge središča: konvergenca regij in kultur*. Ur. Irena Novak Popov. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 35–44.
- –, 2010b: Gradivna utemeljenost opisa slovenskega govornega jezika. *Izzivi sodobnega jezikoslovja*. Ur. Vojko Gorjanc, Andreja Žele. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 53–62.
- –, 2011: Regionalna (in socialna) različnost slovenskega (knjižnega) jezika v zgodovini in sedanjosti. *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*. Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Filozofska fakulteta. 80–91.
- –, 2012: Nove usmeritve pri raziskavah govora s pogledom v preteklost. *Slavistična revija* 60/4, 587–601. Dostopno 29. 4. 2019 na: http://www.srl.si/sql_pdf/SRL_2012_4_02.pdf.
- –, 2016: Položaj pravorečja in retorike v sodobnem svetu: govorno neznanje in z njim povezana socialna diferenciacija. *Slovenščina danes/Dialogi* 52/7–8, 135–150.
- –, 2018: Slovensko pravorečje kot samostojna kodifikacijska knjiga? *Slavia Centralis* 11/2, 158–171.
- Jože TOPORIŠIČ, 1991: *Slovenska slovnica*. Pregledana in razširjena izdaja. Maribor: Založba Obzorja.
- –, 2000: *Slovenska slovnica*. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Založba Obzorja.
- Primož TRUBAR, 2002: *Zbrana dela Primoža Trubarja 1*. Ljubljana: Rokus (Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar).
- Boris URBANČIČ, 1987: *O jezikovni kulturi*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- –, 1995: *Česko-slovenské kulturní styky*. Praha: Euroslavica.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1998a: Dynamika normativnych kritérií v slovanských jazycích (na základe slovinských skúseností). *Jazykovedný časopis* 49/1–2, 35–56.

—, 1998b: Družbeno-politični vidik normativnosti v slovanskih knjižnih jezikih. *Slavistična revija* 46/1–2, 95–116.

—, 2003: Položaj sodobnega slovenskega knjižnega jezika. *Współczesna polska i słoweńska sytuacja językowa*. Ur. Stanisław Gajda, Ada Vidovič Muha. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej; [Ljubljana]: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. 41–58.

Božo VODUŠEK, 1933: *Za preureditev nazora o jeziku*. Ljubljana: [založili sotrudniki, Krog]. 66–76.

—, 1958/59: Historična pisava in historična izreka. *Jezik in slovstvo* IV, 193–200.

Zgodovina Cerkve na Slovenskem (ZCS). Ur. zb. M. Benedik. Avtor dodatnega besedila Z. Kumer. Celje: Mohorjeva družba, 1991.

PROTESTANT LITERARY TRADITION AND STANDARDIZATION OF SLOVENIAN (SPOKEN) LANGUAGE

The Slovene literary tradition is the basis of the Slovenian standard speech. Often, the book language was regarded as a barrier, a “brake” to the public standard language. That is why it was looking for that reviving core of the standard language. Vodušek called it a “communicative language”, and Toporišič named it a general or literary colloquial language (Vodušek 1958/59, Toporišič 1976–). The undeniable fact is that the standardization of the spoken literary language was carried out and is still under the great influence of the written language norm, which was standardized and finalized in Slovene language in the 19th Century (Jesenšek 2010). The Slovene literary language (primarily written) was formed as a unifying element based on the Protestant tradition, which was never really interrupted. By incorporating “new forms” (Carinthian-Styrian forms) in the 19th Century into the then prevailing “upper-Carniolan” (“gorenjski”) literary standard, which was connected with the Protestant tradition, a single literary (standard) language was formed. In 1919, Prekmurje was finally connected with the Slovenian cultural space as well. An autonomous Prekmurje literary language also existed until 1919. The Slovenian literary language was thus created as a natural construct for the expression of all Slovene speakers. Its two most important characteristics are the Written Form and the varietytness. The varietytness, which is reflected especially in the spoken (literary) language (e.g. *dvánajst* and *dvanájst*), is a characteristic of Slovene standard speech in particular: in Slovenia, we have more than 50 dialects and a well-known tradition of regional literary languages.

Unlike the Czech language, literary Slovene has a continuous literary tradition (the prevalence of the Dalmatian Bible and the language of Slovenian Protestants), which was taken into account also by linguists in the 19th Century (Škrabec, Breznik). Since the 16th Century, the Slovene literary language was intended for the widest possible community and was not exclusively prestigious (see News and Debate on the Parliamentary Language in the 19th Century; Tivadar 2011). Slovenian literary language has been (until now) geographically (including socially) inclusive. Therefore, in the future, attention should be paid to the lack of excessive prestige and non-centralization of the literary language, which has been reflected in the written language. The modern spoken language is also derived from the written language (pôln -a -o [u̯n], SP 2001), which, for example, in principle, does not include vocal reduction and insertion of the unrecorded schwa (inappropriate media pronunciation – [pəwən]). The unifying Slovenian literary (standard) language – decentralized, which allows variants and takes into account the linguistic diversity of Slovene territory – will be decisive for the development of Slovene language and the nation as a whole.